

Weinen, Klagen

kammerkoor Quartna
en
ensemble Les Goûts Réunis

voeren uit:

CALDARA, FUX & BACH

muzikale leiding:
Martine des Tombe

solisten:
Nicola Wemyss (sopraan); Sigurd van Lommel (alt)
Jeroen Spitteler (tenor); Michiel Meijer (bas)

KAMERKOOR

QUARTNA

Les Goûts Réunis

INHOUD

Programma.....	3
Solisten.....	4
Teksten.....	5
Les Goûts Réunis.....	6
Teksten (vervolg).....	7
Dirigent.....	9
Quartna.....	9
De componisten en hun muziek.....	10
Dank.....	13
Sponsoren en donateurs.....	14

Programma

Antonio Caldara (1670/1671-1736)

'Missa' in G-groot

(solisten, koor, strijkers en basso continuo)

- ◇ Kyrie - Christe (duet) - Kyrie
- ◇ Gloria
- ◇ Sanctus - Hosanna - Benedictus (alt solo) - Hosanna
- ◇ Agnus Dei - Dona nobis pacem

Johann Joseph Fux (1660-1741)

Mottetto 'Pia mater fons amoris'

(sopraan solo, strijkers, fagot en basso continuo)

- ◇ Sonatina - Aria - Ritornello
- ◇ Recitativo - Aria - Amen

Johann Sebastian Bach (1685-1750)

Kantate 'Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen' (BWV 12)

(solisten, koor, hobo, strijkers, fagot en basso continuo)

- ◇ Sinfonia (adagio assai)
- ◇ Koor (lento - allegro - lento)
- ◇ Recitativo - Aria (alt solo)
- ◇ Aria (bas solo)
- ◇ Aria (tenor solo)
- ◇ Koraal

Antonio Caldara (1670/1671-1736)

Stabat mater

(solisten, koor, strijkers, 2 trombones en basso continuo)

- ◇ I Koor - Stabat mater dolorosa (adagio)
- ◇ II Terzet (S,A,T), koor - Cujus animam gementem
- ◇ III Soli - Quis est homo
- ◇ IV Koor - Sancta mater
- ◇ V Tenor solo - Tui nati vulnerati (largo)
- ◇ VI Koor - Fac me tecum (andante)
- ◇ VII Terzet (S,A,B) - Juxta crucem tecum stare
- ◇ VIII Koor - Virgo virginum praeclara (largo)
- ◇ IX Alt solo - Fac, ut portem Christi mortem (largo)
- ◇ X Duet (S,B) - Flammis ne urar succensus
- ◇ XI Koor - Christe, cum sit hinc exire (adagio)
- ◇ XII Koor - Fac, ut animae donetur

Solisten

Nicola Wemyss (sopraan) [Fife, Schotland, 1972] heeft net het diploma Barokzang gehaald aan het Koninklijk Conservatorium van Den Haag, waar ze nu in de tweede fase verder studeert bij Marius van Altena en Rita Dams. Nicola ontving in 1996 de Cecil Drew Oratorio prijs, was in datzelfde jaar semi-finaliste in de York Early Music Foundation Young Artists Showcase en in 1998 finaliste in de Sir Anthony Lewis Memorial Prize Scholarship. Bij deze en vele andere gelegenheden is ze als soliste opgetreden in zowel solo- als kamermuziekrecitals. Operarollen in haar repertoire zijn o.a. de contessa uit Mozarts *Le nozze di Figaro*, Polisenna uit Händels *Radamisto*, en de titelrollen uit *Savitri* van Holst en *Rappresentazione di Anima e di Corpo* van Cavaleri. Nicola heeft gewerkt met The New Mannheim Orchestra, Armonico Tributo, The Ceramic City Choir, The Quinborne, Wetherby en Rippon Choral Societies, het Koor van de Nederlandse Bachvereniging en Ex Cathedra. Ze werkte mee aan CD-opnames met het Huelgas Ensemble.

Sigurd van Lommel (altus) begon zijn zangcarrière, na een studie Frans, in 1992 als helft van het muzikale theaterduo Duet Siglette. Vanaf 1994 is Christopher Kale zijn zangleraar, en sindsdien concentreert hij zich meer en meer op zijn carrière als countertenor. Hij treedt inmiddels regelmatig in ensembles en als solist op, bijvoorbeeld in de *Matthäus-Passion* van Bach. In 1997 en 1998 zong hij al in Maastricht met Les Goûts Réunis en Quartna: een solocantate van Händel, het oratorium *Jephte* van Carissimi en de alt-aria uit de kantate 'Mache dich, mein Geist, bereit' van Bach.

Jeroen Spitteler begon met zingen als jongenssopraan aan de koorschool van de St. Janskathedraal te 's Hertogenbosch, en zong later als tenor in vele kamerkoren en vokale ensembles. Na afronding van zijn studie klassieke talen aan de Universiteit van Amsterdam koos hij voor de muziek en begon in 1996 een studie koördirectie als leerling van Daniël Reuss. Sinds september van dit jaar studeert hij tevens zang aan het Koninklijk Conservatorium van Den Haag bij Gerda van Zelm en Sasja Hunnago. Jeroen is vaste dirigent van vokaal ensemble Photona en oratoriumkoor Fenix te Amsterdam. Daarnaast is hij als zanger actief bij Cappella Amsterdam en de Nederlandse Bachvereniging.

De bas *Michiel Meijer* studeerde muziekwetenschap aan de Universiteit Utrecht. Na zijn doctoraal studeerde hij zang bij Charles van Tassel aan het Sweelinck Conservatorium te Amsterdam. Sinds zijn examen in 1998 is hij werkzaam als koorlid bij onder andere de Nederlandse Bachvereniging en het Combattimento Consort. Hij verleende solistische medewerking aan de CD *Angels and Shepherds* met Cappella Figuralis o.l.v. Jos van Veldhoven. Als solist is hij dit seizoen onder meer te horen in concerten met muziek van Bach (*Hohe Messe*), Haydn (*Stabat Mater*) en Fauré (*Requiem*). Als koorlid zal hij meewerken aan *L'Orfeo* van Monteverdi, in een productie van het Combattimento Consort en De Nationale Reisopera.

Teksten

'Missa' van Caldara

Kyrie eleison
Christe eleison
Kyrie eleison

(Gloria)

Et in terra pax hominibus bonæ
voluntatis.

Laudamus te. Benedicimus te.

Glorificamus te.

Gratias agimus tibi propter magnam
gloriam tuam.

Domine Deus, Rex cœlestis, Deus
Pater omnipotens.

Domine Fili unigenite Jesu Christe.

Domine Deus, Agnus Dei filius Patris.

Qui tollis peccata mundi, miserere
nobis. Suscipe deprecationem
nostram.

Qui sedes ad dexteram Patris, miserere
nobis.

Quoniam tu solus Sanctus. Tu solus
Dominus. Tu solus altissimus, Jesu
Christe.

Cum sancto Spiritu in gloria Dei Patris.
Amen.

Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus
Deus Sabaoth.

Pleni sunt cœli et terra gloria tua.

Hosanna in excelsis.

Benedictus, qui venit in nomine Domini.

Hosanna in excelsis.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi:
miserere nobis.

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi:
dona nobis pacem.

Heer ontferm u over ons.

Christus ontferm u over ons.

Heer ontferm u over ons.

(Gloria)

En vrede op aarde bij mensen van
goede wil.

Wij loven u. Wij prijzen u. Wij
verheerlijken u.

Wij brengen u dank om uw grote
heerlijkheid.

Heer God, Koning des Hemels, God
almachtige vader.

Heer, eengeboren zoon, Jesus
Christus. Heer God, Lam gods, zoon
van de Vader.

Gij die wegneemt de zonden der
wereld, ontferm u over ons. Ontvang
onze smeekbede.

Gij die zetelt aan de rechterhand van de
Vader, ontferm u over ons.

Want Gij alleen zijt de heilige. Gij alleen
de Heer. Gij alleen de allerhoogste,
Jesus Christus.

Met de heilige geest in de heerlijkheid
van de Vader. Amen.

Heilig, heilig, heilig, is de Heer, God der
heerscharen.

Vol zijn hemel en aarde van uw
heerlijkheid.

Hosanna in den hoge.

Gezegend hij die komt in de naam des
Heren.

Hosanna in den hoge.

Lam Gods, dat de zonden van de
wereld wegneemt: ontferm u over ons.

Lam Gods, dat de zonden van de
wereld wegneemt: geef ons vrede.

Mottetto 'Pia mater fons amoris' van Fux

(aria)

Pia mater fons amoris gratiarum donis
dives, o devoti cordis pax.
Cæli germen flos odoris, quæ candore
vincis nives, o optata cæli fax.

(recitativo)

Gaude Maria Virgo, cunctas hæreses
solo interemisti in universo mundo ex te
enim ortus est, sol iustitiæ, via veritas,
et vita.

(aria)

Fidei norma actuum forma mundi rectrix
et protectrix una salus una spes.
Lux amata spes optata tu Arone maior
es.
Amen.

Vrome moeder, bron van liefde, die gul
je gaven geeft, o jij die vrede schenkt
aan de vromen van hart.
Kiem van de hemel, geurende bloem,
die de blankheid van sneeuw overtreft, o
jij naar wiens hemels licht wij
verlangen.

Verheug je Maagd Maria, jij alleen hebt
alle ketterijen van de gehele wereld
vernietigd, uit jou is immers geboren de
zoon der gerechtigheid, de weg, de
waarheid en het leven.

Model voor het ware geloof,
vormgeefster van onze daden, jij die de
wereld bestuurt en beschermt, ons enig
heil en enige hoop.
Bemind licht, verlangde hoop, jij bent
groter dan Aäron.
Amen.

Les Goûts Réunis

Les Goûts Réunis bestaat sinds 1992. De naam is ontleend aan een publicatie met suites van François Couperin, en slaat op de vereniging van de in de barok dominerende muziek-stijlen: de Franse en de Italiaanse smaak. Het ensemble gaf reeds vele kamermuziekconcerten met barok en vroeg-klassiek repertoire en tracht jaarlijks in samenwerking met koren een programma voor grotere bezetting te realiseren. Diverse uitvoeringen van Bach-kantates en orkestwerken (o.a. van Bach en Fasch) waren daarvan het resultaat. De instrumentalisten spelen op originele instrumenten uit de barok of kopieën daarvan. De samenstelling van het ensemble varieert afhankelijk van het programma. Programma's in grotere bezetting worden in een korte, intensieve repetitieperiode ingestudeerd.

Bezetting van Les Goûts Réunis:

Viool: Arwen Bouw (concertmeester), Herjan Denissen, Jan Stok, Jos van de Bemt, James Jennings; **Altviool:** Annalies Havelaar, Stefan Laros; **Hobo:** Jasper van Merwijk; **Trombone:** Arnoud Arntz, Tim Düwel; **Fagot:** Arie Hordijk; **Cello:** Trudy Straus; **Klavecimbel/orgel:** Anja Hendrickx.

Teksten (vervolg)

Kantate 'Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen' van Bach

(koor)

Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen, Angst
und Not
Sind der Christen Tränenbrot, die das
Zeichen Jesu tragen.

Wenen, klagen, zorg en beven, angst en
nood zijn het tranenbrood der
christenen, die het teken van Jesus
dragen.

(recitativo)

Wir müssen durch viel Trübsal in das
Reich Gottes eingehen.

Wij moeten door vele verdrukkingen
binnengaan in het Koninkrijk Gods.

(aria)

Kreuz und Krone sind verbunden,
Kampf und Kleinod sind vereint.
Christen haben alle Stunden ihre Qual
und ihren Feind,
doch ihr Trost sind Christi Wunden.

Kruis en kroon zijn verbonden, strijd en
kleinood zijn vereend.
Christenen hebben te allen tijde hun
verdriet en hun vijand,
doch troost vinden zij in de wonden van
Christus.

(aria)

Ich folge Christo nach, von ihm will ich
nicht lassen
im Wohl und Ungemach, im Leben und
Erblassen.
Ich küsse Christi Schmach, ich will sein
Kreuz umfassen.
Ich folge Christo nach, von ihm will ich
nicht lassen.

Ik ben navolger van Christus, van zijn
zijde wil ik niet wijken, in welzijn en
tegenspoed, bij leven en bij 't verbleken.
Ik kus de vernedering van Christus, ik
wil zijn kruis omvatten.
Ik ben navolger van Christus, van zijn
zijde wil ik niet wijken.

(aria)

Sei getreu, alle Pein wird doch nur ein
Kleines sein.
Nach dem Regen blüht der Segen,
alles Wetter geht vorbei.
Sei getreu, sei getreu!

Wees getrouw, alle pijn zal toch slechts
klein blijken te zijn. Na de regen bloeit
de zegen, elk noodweer gaat voorbij.
Wees getrouw, wees getrouw!

(koraal)

Was Gott tut, das ist wohlgetan, dabei
will ich verbleiben,
es mag mich auf die rauhe Bahn Not,
Tod und Elend treiben,
So wird Gott mich ganz väterlich in
seinen Armen halten:
drüm laß ich ihn nur walten.

Wat God doet, dat doet hij goed, daarop
vertrouw ik vast,
als ik op de ruwe levensweg door nood,
dood en ellende word voortgedreven,
dan zal mijn God mij heel vaderlijk in
zijn armen nemen:
dus laat ik hem bestemmen.

'Stabat Mater' van Caldara

I

Stabat mater dolorosa, juxta crucem
lacrymosa, dum pendeat filius.

II

Cujus animam gementem, contristatam
et dolentem, pertransiuit gladius.
O quam tristis et afflicta fuit illa
benedicta mater unigeniti.
Quæ mærebat et dolebat, pia mater,
dum videbat nati pœnas inclyti.

III

Quis est homo, qui non fleret matrem
Christi si videret in tanto supplicio?
Quis non posset contristari, Christi
matrem contemplari dolentem cum
Filio?
Pro peccatis suæ gentis vidit Jesum in
tormentis et flagellis subditum.
Vidit suum dulcem natum moriendo
desolatum, dum emisit spiritum.
Eja, mater, fons amoris, me sentire vim
doloris fac, ut tecum lugeam.
Fac, ut ardeat cor meum in amando
Christum Deum, ut sibi complaceam.

IV

Sancta Mater, istud agas, crucifixi fige
plagas cordi meo valide.

V

Tui nati vulnerati, tam dignati pro me
pati pœnas mecum divide.

VI

Fac me tecum pie flere, crucifixo
condolere, donec ego vixero.

VII

Juxta crucem tecum stare; et me tibi
sociare in planctu desidero.

De diepbedroefde moeder stond
wenend bij het kruis terwijl haar Zoon
daar hing.

Haar klagende ziel, medelijdend en vol
smart werd als door een zwaard
doorstoken.

Hoe bedroefd en aangedaan was die
gezegende moeder van Gods
eniggeboren zoon.

Die rouwde en treurde, de vrome
moeder, terwijl ze de foltering van haar
glorieuze zoon aanschouwde.

Welk mens zou niet huilen bij het zien
van Christus' moeder in zo'n marteling.

Wie zou niet mede lijden bij het
aanschouwen van Christus' moeder
lijdend samen met haar zoon?

Voor de zonden van zijn volk zag zij
Jesus folteringen en een geseling
ondergaan.

Zij zag haar geliefde zoon sterven in
eenzaamheid toen hij de geest gaf.

Ach moeder, bron van liefde, laat mij de
kracht van het verdriet voelen opdat ik
met u treuren kan.

Maak dat mijn hart gaat branden bij het
houden van Christus de Heer, opdat ik
hem behage.

Heilige moeder, zorg ervoor dat de
wonden van de gekruisigde diep in mijn
hart worden gegrift.

Deel met mij de pijnen van uw gewonde
zoon, die zich verwaardigde zo voor mij
te lijden.

Laat mij, vrome, met u wenen, de
gekruisigde beklagen zolang ik leef.

Ik wil met u bij het kruis staan en met u
in uw klagen delen.

VIII

Virgo virginum præclara mihi jam non
sis amara: fac me tecum plangere.

IX

Fac, ut portem Christi mortem,
passionis fac consortem, et plagas
recolere.

Fac me plagis vulnerari, fac me cruce
inebriari et cruore Filii.

X

Flammis ne urar succensus, per te,
Virgo, per te sim defensus in die judicii.

XI

Christe, cum sit hinc exire, da per
matrem me venire ad palmam victoriæ.
Quando corpus morietur,

XII

fac, ut animæ donetur paradisi gloria.
Amen.

Uitverkoren maagd der maagden, moge
u voor mij niet meer verbitterd zijn, laat
mij met u klagen.

Laat mij dragen Christus' dood, en het
lot van zijn lijden en zijn wonden
gedenken.

Laat zijn wonden mij verwonden, laat
mij in een roes brengen door het kruis
en het bloed van de Zoon.

Dat de vlammen mij niet verteren, moge
ik door u, Maagd, verdedigd worden op
de Dag des Oordeels.

Christus, als het tijd is hier te
vertrekken, laat mij door uw moeder de
zegepalm toekomen.
Als mijn lichaam sterft,

maak dat mijn ziel de glorie van het
Paradijs gegeven wordt. Amen

Dirigent

Martine des Tombe studeerde piano in Parijs bij Susanne Roche en aan het Maastrichts conservatorium bij Avi Schönfeld. Daarna studeerde zij koordirectie in Amsterdam bij Daniël Reuss en volgde daar tevens lessen van Jos van Veldhoven, Paul van Nevel en Roland Kieft. Momenteel dirigeert ze kamerkoor Quartna te Maastricht en Vocaal Ensemble Alkan in Amsterdam. Zelf zingt ze in Projectkoor Amsterdam.

Quartna

Het koor bestaat sinds 1989. In dat jaar deed het mee aan een festival voor kleine koren en ensembles in Goes. Sindsdien heeft het koor veel kleinere a-capella optredens verzorgd en enkele grotere concerten met instrumentalisten, waaronder thematische programma's rond Kantate 131 *Aus der Tiefen Rufe ich, Herr, zu dir* van Bach en Purcells Funeral Music. In 1997 voerde Quartna samen met Les Goûts Réunis het oratorium *Jephthé* van Carissimi uit en 1998 diverse kantates van Bach. In een gezamenlijk programma met het Mergelsextet werden in datzelfde jaar pastorale liederen van Bartok, Dvorak en Kodaly uitgevoerd. Quartna wordt gedirigeerd door Martine des Tombe. ➤

Bezetting van Quartna:

Sopranen: Marijke Berger, Regine Dittrich, Jeannette Eisses, Hannemarie Janse, Maud Koldenhof, Dymph Korse, Irene Levy.

Alten: Karin Bijsterveld, Marleen Doesen, Maud Hamers, Lia Harmsen, Paulien Kuipers, Nelly Kuys, Maria Lemmens, Cecile aan de Stegge.

Tenoren: Arnold van Alphen, Jan-Diether van de Berg, Jos Bongaarts, Tom Brinckmann, Peter de Jong, Wim Schouten, Jeroen Winkels.

Bassen: Rense Hoekstra, Rob Langendam, Chris Leonards, Rutger Lulofs, Joris Panhuysen, Jo Pasmans, Benoit Seconds, Jos Verjans.

De componisten en hun muziek

Antonio Caldara stierf in Wenen op 28 december 1736, volgens de overlijdensakte in zijn 66ste levensjaar. Dat betekent dat zijn geboorte in Venetië in 1670 of 1671 heeft plaatsgevonden. Zijn vader Guiseppo was violist, maar verder is er niets van hem bekend. Antonio was koorknaap in de San Marco, en wellicht leerde hij daar viool (en cello en klavecimbel) spelen van Giovanni Legrenzi, die van 1681 tot zijn dood in 1690 *maestro di cappella* aan de basiliek was. Bewijs hiervoor is er echter niet, en Legrenzi was dermate beroemd dat er van wel meer Italianen die elders in Europa werkzaam waren werd gezegd dat ze zijn leerling waren. Ook toen straalde de roem van de meester al op zijn leerlingen af. Door een in de administratie vastgelegde loonsverhoging weten we dat Caldara in 1698 nog koorlid in Venetië was.

Op 31 mei 1699 werd hij aan het hof van Mantua benoemd tot *maestro di cappella da chiesa e dal teatro*, onder wat de laatste prins uit het geslacht Gonzaga zou blijken te zijn. Ferdinando Carlo Gonzaga bracht met zijn voorliefde voor overdadige opera-producties het hertogdom in grote financiële, en daarmee politieke problemen. Hij stierf in 1708 onder verdachte omstandigheden in Padua. In december 1707 werd gedreigd met confiscatie van de persoonlijke bezittingen van alle nog

loyale musici; Caldara is daar dan al niet meer bij.

Over zijn muzikale productie tot aan 1707, is, op in 1693 en 1699 gepubliceerde triosonates na (meteen zijn enig bekende instrumentale werken), nagenoeg niets bekend. In het gezelschap van de prins heeft Caldara in ieder geval Genua, Rome, Venetië en wellicht Parijs bezocht, daarbij contacten leggend voor zijn verdere carrière. In het voorjaar van 1708 is hij in Rome, als in de kanselarij van Kardinaal Ottoboni een oratorium van zijn hand wordt uitgevoerd. In deze periode ontmoet Caldara Händel en de Scarlatti's. Als Rome in de zomer wordt belegerd door de troepen van de Habsburgse Keizer Joseph I bezoekt Caldara diens jongere broer Karl III in Barcelona. De Habsburgers claimen (tevergeefs) de Spaanse troon.

Op 2 augustus wordt als onderdeel van de festiviteiten rond het huwelijk van Karl III een opera van Caldara uitgevoerd, waarschijnlijk de eerste Italiaanse opera op Spaanse bodem. In maart 1709 is Caldara terug in Rome, nu bij de prins Ruspoli waar hij tot zijn vertrek naar Wenen in 1716 zal blijven. Caldara is in vaste dienst als *maestro di cappella* maar hij componeert ook voor de kardinalen Ottoboni en Colonna, en keizer Joseph I. Ook in dienst bij Ruspoli is de contra-alto

Caterina Petrolli met wie Caldara op 7 mei 1711 trouwt. Op 17 april van dat jaar sterft Joseph I, en in juni neemt Caldara deel aan muziek-uitvoeringen rond de bijzetting van het stoffelijk overschot in Novara. In de herfst volgt een ontmoeting in Milaan met Karl III (de latere keizer Karl VI), de beoogde opvolger van Joseph I. Waarschijnlijk hoopte Caldara toen al op een benoeming aan het hof in Wenen, maar volgde op de promotie tot *Kapellmeister* van Ziani werd Johann Joseph Fux tot *Vize-Kapellmeister* benoemd. Pas na de dood van Ziani in januari 1715 volgde voor Caldara de zo begeerde benoeming tot *Vize-Kapellmeister*; officieel pas in januari 1717, maar hij was al een jaar eerder in Wenen.

In Wenen wachtte Caldara een zware taak: hij werd geacht grote feestelijke werken te schrijven voor naamdagen van leden van de keizerlijke familie (en dat waren er nogal wat), opera's, liturgische werken (waaronder één of twee oratoria per jaar). Daarnaast moest hij organisatorische taken verrichten. Deze taken werden zwaarder toen na 1720 de gezondheid van Fux gestaag achteruit ging. Caldara was (al sinds zijn Spaanse tijd?) één van de favoriete componisten van Karl VI.

Caldara's opvolger Predieri schrijft in 1739, als hij van de keizer lof krijgt toegezwaaid voor zijn madrigalen, dat dat iedereen zeer verbaasde, aangezien men dacht dat na Caldara geen enkele andere componist de Keizer tevreden kon stellen. Caldaras favorietenrol leidde ook tot grote financiële gunsten: verschillende verzoeken tot loonsverhoging werden onmiddellijk ingewilligd, daarbovenop volgden nog grote sommen pensioengeld. Vanaf 1729 verdiende Caldara, als *Vize-Kapellmeister* meer dan Fux, die *Kapellmeister* was. Dat dit hun verhouding, in ieder geval ogenschijnlijk,

niet vertroebelde moge blijken uit het feit dat Fux, toen Caldaras weduwe al kort na zijn overlijden volstrekt aan de grond bleek te zitten, bij de keizer voor hulp aan haar pleitte.

Zowel in de **Missa** (waarvan het credo ontbreekt) als het **Stabat Mater** toont Caldara zijn contrapuntische en melodische kwaliteiten: iets waarvoor zijn tijdgenoten hem roemden. Streng uitgewerkte fuga's combineert hij met een vloeiende en lyrische melodie. Het *Stabat Mater* is een middeleeuwse hymne, waarschijnlijk geschreven door Paus Innocentius III (1161-1216), maar traditioneel toegeschreven aan Jacopone da Todi (?-1306), een franciscaanse monnik die vooral veel hymnen in het dialect van Umbrië heeft geschreven.

In Caldaras tijd werd het *Stabat Mater* een week na Goede Vrijdag gezongen, maar pas in 1727 werd het officieel in de kerkelijke liturgie opgenomen. De dramatische mogelijkheden van de tekst hebben vele componisten geïnspireerd. Caldara schreef het werk waarschijnlijk rond 1725. De mis stamt ook uit zijn Weense tijd, maar is niet precies te dateren.

Johann Joseph Fux (1660-1741) was een laatbloeiër. Van de eerste 35 jaar van zijn leven weten we maar weinig. Van veel componisten uit de barok beschikken we over een autobiografie, omdat Mattheson die verzamelde voor zijn boek *Grundlage einer Ehrenpforte* (1740). In 1717 raakten Fux en Mattheson echter verwikkeld in een polemiek over solmisatie en toonsoorten die ertoe leidde dat Fux weigerde een autobiografie te leveren. Fux duikt in 1680 en 1683 in de boeken op als student aan Jezuïtenscholen en in 1688 is hij organist in St. Moritz. Rond 1693 komt hij onder de aandacht van keizer

Leopold I als deze bij de vaak in Wenen residerende Hongaarse bisschop van Esztergom twee missen van Fux hoort. Vanaf dat moment is Fux blijkbaar een gunsteling van de keizer: hofmusici (o.a. Schmelzer) zijn getuige bij zijn huwelijk in juni 1696 en in 1700 mag hij op kosten van de keizer een jaar lang een studiereis naar Pasquini in Rome maken. Bovendien werden in 1698 verschillende dan veel bekendere componisten gepasseerd bij Fux' benoeming tot Hofcomponist.

Van 1705 tot 1715 was hij als organist en Kapellmeister verbonden aan de St. Stephansdom in Wenen, waar hij de nodige muziek schreef voor de verering van het beeld van Onze Lieve Vrouwe van Pötsch. Onder keizer Joseph I (1705-1711) bleef Fux hofcomponist, in 1713 werd hij onder Karl VI eerst *Vize-Kapellmeister* en in 1715 *Kapellmeister*. Mogelijk moet het passeren van Caldara bij deze benoemingen, los van de kwaliteiten van Fux, gezien worden in het licht van eerste pogingen aan het Hof om de tot dan toe overheersende invloed van de Italianen te beperken.

Vanaf 1716 werkten Fux en Caldara samen aan het hof, en vanaf dan concentreert Fux zich verder op de kerkmuziek, terwijl Caldara alle opera verplichtingen aan het hof overneemt. Toch is de uitvoering van de opera Constanza e Fortezza bij kroningsplechtigheden in Praag in 1723 ongetwijfeld het hoogtepunt van Fux carrière. Caldara dirigeerde bij deze uitvoering en gedistingeerde musici als C.H. Graun, J.J. Quantz en J.D. Zelenka namen eraan deel. Geplaagd door maagproblemen nemen vanaf 1720 vooral Fux' activiteiten als *Kapellmeister* gestaag af, maar hij behoudt zijn titel en blijft veel componeren voor het Hof tot aan zijn dood in 1741. Zoals Bach wordt gezien als de laatste en tevens grootste

Duitse barokcomponist, zo komt die eer, na een herwaardering die door de bekende Mozart-specialist Köchel op gang werd gebracht, voor Oostenrijk Fux toe.

Pia Mater Fons Amoris is één van Fux werken die verband houden met de Maria-verering. Hij schreef een aantal stukken op liturgische teksten (drie maal een Alma Redemptoris en vier maal een Ave Regina) en vijf solo-motetten op nieuw gedichte teksten, waarvan Pia Mater er één is. Voor deze niet liturgische teksten gebruikte hij de moderne Da-Capo aria, afgewisseld met instrumentale voor- en naspelen en recitatieven. De tekst, van een onbekende dichter, past in de traditie van de Maria-verering: zij bestaat voornamelijk uit beeldende vergelijkingen en opsommingen die de goedheid van Maria weergeven. De vergelijking met Aäron aan het eind van de tekst, heeft waarschijnlijk betrekking op de staf van deze broer van Mozes, die onder goddelijke invloed spontaan begon te bloeien en vrucht ging dragen; een verwijzing dus naar het maagdelijke moederschap van Maria.

Johann Sebastian Bach (1685-1750) was van 1708 tot 1717 verbonden aan het hof van de Hertog van Weimar, eerst als hoforganist (hij schreef hier het gros van zijn orgelwerken) en vanaf 1714 als *Konzertmeister*. In deze laatste hoedanigheid werd hij geacht iedere vier weken een kantate te schrijven, zodat uit de periode na 1714 de eerste regelmatige produktie van kantates stamt. Vele hiervan zou hij later, geheel of gedeeltelijk, maar zonder uitzondering in bewerkte vorm, in Leipzig hergebruiken.

Het hof in Weimar bestond in feite uit twee huishoudens: dat van Hertog Wilhelm Ernst en van zijn neef Hertog Ernst. De verhouding tussen de-

ze twee was niet goed. In de loop van 1716 liepen de spanningen zo hoog op dat het de hofmusici verboden werd nog voor Hertog Ernst te werken. Deze situatie was voor Bach aanleiding uit te kijken naar een andere positie, die hij in 1717 kreeg aangeboden door Leopold von Cöthen.

Op 5 augustus 1717 werd zijn nieuwe benoeming bevestigd, maar Bach vroeg op dusdanig oneerbiedige wijze om ontbinding van zijn aanstelling in Weimar dat Hertog Wilhelm hem van 6 november 1717 tot aan zijn oneervol ontslag op 2 december in het gevang liet gooien.

Het is bekend dat Bach al in zijn tijd in Weimar interesse toonde voor de Latijnse polyfonie; hij heeft afschriften en bewerkingen gemaakt van verschillende werken van o.a. Palestrina en Josquin des Prez. Het componeren in de stijl van deze oude meesters, o.a. gekenmerkt door het gebruik van een *cantus firmus*, werd in Bachs tijd de *stilo antico* genoemd. Bach gebruikt deze stijl in zijn Hohe Messe, een mis die hij samenstelde voor het katholieke hof in Dresden in 1739. Dit hof had goede contacten met Wenen, en het is dan ook waarschijnlijk dat Bach via Dresden toegang heeft gekregen tot muziek van Fux en Caldara. C.P.E. Bach noemt in zijn necrologie o.a. deze twee bij de componisten die invloed op

Bachs stijl hebben gehad. Bach maakte rond 1735 een bewerking (een uitbreiding van vijf naar zevenstemmigheid) van het *Suscepit Israel* uit het *Magnificat* in C van Caldara.

Weinen, Klagen, Sorgen, Zagen was de tweede kantate die Bach schreef na zijn benoeming tot *Konzertmeister*. Ze werd gespeeld op 22 april 1714 en heropgevoerd in Leipzig op 30 april 1724. De tekst werd geschreven door Salomon Franck, de 'vaste' tekstdichter voor Bach in Weimar. Franck gebruikt als uitgangspunt de tekst uit het evangelie van Johannes voor de betreffende zondag ('Ihr werdet weinen und heulen') en een tekst uit de Handelingen der Apostelen ('Wir müssen durch viel Trübsal in das Reich Gottes eingehen') en contrasteert al dit lijden met de troost die Christenen geboden wordt juist door het lijden van Jesus zelf.

Bach voegt in de tenoraria door het gebruik van de koraalmelodie 'Jesu, meine Freude' een verwijzing toe. Met name de laatste strofe van dit koraal ('Weicht, ihr Trauergeister') sluit goed aan bij de geest van de rest van de tekst. Het openingskoor werd door Bach in bewerkte vorm in de Hohe Messe gebruikt (Crucifixus). De telkens terugkerende chromatische, dalende baslijn is een vaak in de barok gebruikt *lamento*-motief.

Dank

Graag bedanken we *Daniël Jansen* voor het ten dele instuderen van het programma en *Frits Koopal* voor de pianobegeleiding bij de repetities en ons optreden op 'het Parcours'.

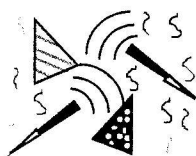
Sponsors en Donateurs

Sponsors

Provincie Limburg; FSI groep P&O en Sociale Zaken;
ENCI-Maastricht B.V.

Donateurs

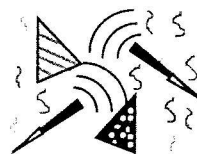
L. Couwenberg; R. Couwenberg; H.
Keerssemeeckers; N.N.; W. Pasmans; Van de Winkel-
Florie; J. Verzijlberg.

Na afloop van het concert
borrelen we in

Café Belair
Lage Kanaaldijk 54

Iedereen is daar
van harte
welkom

Lia Harmsen, Cannerweg 76, 6213 BH Maastricht, tel. 043-3250411

Les Goûts Réunis

Jasper van Merwijk, Berlaarstraat 56, 1066 SL Amsterdam